

Zagreptčani u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću

Središnja tema rada usmjerena je na raščlambu udjela vojnika iz Zagreba u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama (pješaštvo i konjica) u 18. stoljeću. Rad se zasniva na izvornom arhivskom gradivu pohranjenom u Archivio di Stato di Venezia, a riječ je o popisima pripadnika pojedinih vojnih postrojbi koje je provodila državna magistratura Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli. U uvodnome dijelu rada ukratko se iznose opći podaci o mletačkim prekomorskim postrojbama, dočim je središnji dio teksta usmjeren na raščlambu konkretnih primjera prisutnosti vojnika iz Zagreba u navedenim mletačkim kopnenim snagama. Analizira se njihova brojnost tijekom 18. stoljeća, učestalost spominjanja u izvorima, iznose opći podaci o zapovjednicima postrojbi, razmatraju mjesta djelovanja pojedinih satnija te ukazuje na neke opće značajke onovremenih vojnika. U prilogu rada donosi se cjelovit pregled svih zagrebačkih vojnika zabilježenih (prema dosadašnjim istraživanjima) u mletačkome pješaštvu i konjaništvu.

Ključne riječi: Zagreb, Mletačka Republika, mletačka kopnena vojska, vojna povijest, povijest 18. stoljeća

Uvod: opće napomene o hrvatskim jedinicama u mletačkoj kopnenoj vojsci

Udio stanovnika sa istočne obale Jadrana (ponajprije s dijela hrvatskoga uzmorja) u mletačkim vojnim postrojbama, u ratovima i bitkama od Furlanije do Peloponeza, neprijeporna je i naizgled dobro poznata historiografska činjenica. Černide, *Fanti oltramarini*, *Croati a cavallo* ili *Barche armate contro Usocchi* te razne druge po potrebi osnivane *Milizie Nazionali* samo su neke od postrojbi koje su u nemaloj mjeri obilježile mletačko-osmanske ratove duž prekomorskih stečevina Serenissime. Njihov je udio u svim ratnim zbivanjima tijekom ranoga novovjekovlja (Ciparski rat: 1570. – 1573; Kandijski rat: 1645. – 1669), Morejski rat: 1684. – 1699. i Drugi morejski ili Mali rat: 1714. – 1718) bio izrazito zapažen, ponekad i vojnički presudan, a zapovjednici rečenih

postrojbi – mahom odvjetci vojničkih obitelji od Dalmacije do Boke – nerijetko su u mletačkoj službi postizali najviše časničke činove i stjecali velika priznanja i počasti.¹

U nizu arhivskih fondova i zbirki koji sadrže podatke o udjelu stanovnika zavičajem sa istočne obale Jadrana u mletačkoj vojsci, a pohranjeni su od Archivio di Stato di Venezia (dalje: ASV) do Državnog arhiva u Zadru i Istorijaskog arhiva u Kotoru, u ovoj prigodi možemo izdvojiti državnu magistraturu (ujedno i naziv arhivskoga fonda) *Inquisitori sopra amministrazione dei pubblici ruoli* (dalje: Inquisitori ... pubblici ruoli) u središnjoj državnoj pismohrani u Mlecima. Riječ je o državnome uredu za novačenje kopnenih postrojbi Mletačke Republike u sklopu kojega je – za vojnu povijest Mlecima suprotne obale Jadrana – od posebne važnosti gradivo koje se odnosi na djelovanje prekomorskih pješakačkih (*Fanti oltramarini*) i konjaničkih jedinica (*Croati a cavallo, Cavalleria Croati*).² Zapovjednici tih postrojbi ujedno su često bili i nositelji visokih činova, a u prethodnim godinama njihova su vojna karijera, kao i sastav njihova vojnog ljudstva, bili predmetom našega istraživanja.³

- 1 O mletačkim vojnim snagama u ranome novom vijeku, posebice s obzirom na postrojbe novačene na području istočnoga Jadrana, vidi u: Giuseppe Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, Zara, 1909; Isti, *La Dalmazia guerriera, Archivio storico per la Dalmazia*, anno III, vol. V, fasc. 30, Roma, 1928, 279-300; Arduino Berlam, *Le milizie dalmatiche della Serenissima, Rivista dalmatica*, god. XVI, fasc. 1, Zara, 1935, 47-58; Gligor Stanojević, *Dalmacija u doba Morejskog rata 1684-1699*, Beograd, 1962; Isti, *Jugoslavenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*, Beograd, 1970; Ennio Concina, *Le trionfanti et invittissime armate Venete*, Venezia, 1972; John R. Hale, *L'organizzazione militare di Venezia nel '500*, Roma, 1990; Šime Peričić, Glavari i časnici Vojne krajine u Dalmaciji, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 35, Zadar, 1993, 219-232; Isti, *Neki Dalmatinci – generali stranih vojski, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 42, Zagreb – Zadar, 2000, 195-220; Francesco Paolo Favalaro, *L'Esercito Veneziano del '700: Ricerche e schizzi*, Venezia, 1995; Lovorka Čoralić – Nedjeljka Balić Nižić, Iz hrvatske vojne povijesti – *Croati a cavallo i Soldati Albanesi*, njihova bratovština i gradivo o njezinu djelovanju od 1675. godine do sredine XVIII. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 24, Zagreb, 2006, 71-130; Tea Mayhew, *Dalmatia between Ottoman and Venetian Rule: Contado di Zara 1645-1718*, Roma – Viella, 2008; Ista, *Mletački vojnik na istočnoj obali Jadrana za Kandijaskog rata (1645-1669)*, u: *Spomenica Josipa Adamčeka* (uredili Drago Rokсандić i Damir Agičić), Zagreb, 2009, 243-262; Domagoj Madunić, *Defensiones Dalmatiae: Governance and Logistics of the Venetian Defensive System in Dalmatia during the War of Crete (1645 – 1669)*, doktorska disertacija obranjena 2012. pri Central European University, Budimpešta; Josip Vrandečić, *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi*, Split, 2013.
- 2 Gradivo za navedene postrojbe ponajprije je sačuvano za 18. stoljeće.
- 3 Usporedi, primjerice: L. Čoralić – Maja Katusić, Andrija Mladinić i Mihovil Anđelo Filiberi – časnici postrojbe *Croati a cavallo* (iz društvene i vojne povijesti Dalmacije u XVIII. stoljeću), *Povijesni prilozi*, god. 28, br. 37, Zagreb, 2009, 247-282; Iste, *Od afričke obale do dalmatinske prijestolnice – mletački general Marko Antun Bubić (1735. – 1802)*, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU*, sv. 28, Zagreb, 2010, 139-172; Iste, *Crnogorac Rade Maina – mletački general u Zadru (druga polovica XVIII. st.)*, *Povijesni prilozi*, god. 29, br. 39, Zagreb, 2010, 125-152; Iste, *Peraštanin Tripun Štukanović – pukovnik mletačkih oltramarina (druga polovica 18. st.)*, *Analiz Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. 50, Zagreb – Dubrovnik, 2012, 385-410; L. Čoralić, *Od zapovjednika hrvatske konjice do gorljivih autonomaša – šibenska obitelj Fenzi (XVII. stoljeće – početak XX. stoljeća)*, *Povijesni prilozi*, god. 30, br. 41, Zagreb, 2011, 203-

U kontekstu udjela žitelja sa istočnojadranske obale u mletačkim vojnim snagama ranoga novog vijeka prednjačili su, kako je i očekivano, vojnici i časnici zavičajem iz krajeva pod izravnom mletačkom upravom (Istrani, Dalmatinci, Bokelji). Manje je, međutim, znano i znanstveno obrađeno da su nemali dio tih jedinica (pješačkih i konjaničkih) popunjavali i vojnici s nemletačkog državnog područja. Stoga u njima bilježimo i vojnike iz Zapadne Europe (Francuzi, Talijani s područja izvan granica Mletačke Republike), s područja Srednje Europe (Poljaci, Česi, Slovaci, Mađari), kao i s europskoga jugoistoka (Albanci, Crnogorci, Bugari, Rumunji). Ono što je nama osobito zanimljivo i vrijedno dodatne istraživačke pozornosti jest udio Hrvata s područja koja se nisu nalazila u sastavu Republike svetoga Marka. To su vojnici iz sjeverne Hrvatske, područja koje se tijekom 18. stoljeća, razdoblja koje je u fokusu ovoga istraživanja, nalazilo u sastavu Habsburške Monarhije. To su, primjerice, pješaci i konjanici iz Senja, Rijeke, Karlobaga, Like, Krbave i grada Karlovca (odnosno sa širega područja Karlovačkog generalata). Nadalje, u prekomorskim postrojbama bilježimo i vojnike iz Bosne, Hercegovine, kao i s područja neovisne Dubrovačke Republike. Svi su oni činili dio vojno jedinstvene skupine mletačkog prekomorskog pješaštva i konjice, pridonoseći time njezinoj šarolikosti i Mlecima toliko svojstvenoj multikulturalnosti.

Središnja tema ovoga rada usmjerena je na jednu takvu, zavičajem svojih aktera nemletačku skupinu vojnika u kopnenim postrojbama Serenissime. Riječ je o vojnicima iz Zagreba, a središnji izvor uporabljen prilikom izradbe ovoga priloga spomenuti su spisi magistrature *Inquisitori sopra amministrazione dei pubblici ruoli* iz Državnog arhiva u Mlecima. Uzorak kojime raspoložemo nije velik, ali vjerujemo da pruža dovoljno osnove za raščlambu temeljnih obilježja prisutnosti i djelovanja Zagrepčana u navedenim kopnenim snagama. Stoga će se, tragom raspoloživog gradiva, u sljedećem poglavlju razmotriti način bilježenja u izvorima i vremenski okvir djelovanja Zagrepčana u prekomorskim postrojbama Mletačke Republike, zastupljenost u pojedinim rodovima, satnijama (*compagnia*) i pukovnijama (*reggimento*), mjesta njihova djelovanja (stacioniranja, odnosno popisivanja) te zapovjedni kadar jedinica u kojima su bilježeni. U prilogu rada u formi tablice daje se popis svih do sada pronađenih Zagrepčana u pješačkim i konjaničkim jedinicama. Rad zasigurno, s obzirom na nevelik uzorak i broj podataka, ne teži cjelovitosti te je otvoren za buduće dorade i dopune novijim saznanjima iz vrela. Ipak, vjerujemo da je razmatranje udjela vojnika iz nemletačkih krajeva u postrojbama koje smo naveli prilog više poznavanju prebogatih i nikada dovoljno proučenih hrvatsko-mletačkih veza i prožimanja tijekom prošlosti.

231; Ista, Mletački pukovnik Ivan Krapović iz Maina (prva polovica 18. stoljeća), *Arhivski zapisi*, god. XVIII, br. 2, Cetinje, 2011, 81-106; Ista, Šibenski plemić Nikola Divnić (1654. – 1734) – pukovnik hrvatske lake konjice (*Cavalleria Croati*), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 54, Zagreb – Zadar, 2012, 125-145; Ista, Mletački časnik Nikola Visković i sastav vojnoga ljudstva njegove prekomorske pukovnije početkom 18. stoljeća, *Historijski zbornik*, god. LXV, br. 2, Zagreb, 2012, 365-385; Ista, Zadarski patricij Šimun Nassi – pukovnik hrvatskih konjanika u mletačkoj vojsci (početak 18. stoljeća), *Povijesni zbornik – godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe*, god. IV, br. 5, Osijek, 2012, 7-31.

Zagrebački pješaci i konjanici pod stijegom svetoga Marka: raščlamba dokumenata

Prema dosadašnjoj istraženosti spisa magistrature *Inquisitori sopra amministrazione dei pubblici ruoli* broj Zagrepčana unovačenih u mletačke pješačke i konjaničke postrojbe iznosio je 12. Naizgled se radi o malome uzorku. Međutim, uzmemo li u obzir činjenicu da su grad Zagreb, kao i njemu uže gravitirajuće područje, smješteni daleko od mletačkih stečevina na istočnome Jadranu te da su se nalazili u sastavu druge, Mlečanima ne baš uvijek prijateljski naklonjene države, ovakav brojčani udio je očekivan. Usporedbe radi, kada je riječ o drugim hrvatskim krajevima i gradovima u sastavu austrijske države, u isto je vrijeme (18. stoljeće) zabilježeno 40 vojnika iz Senja, 24 iz Karlovca, 18 iz Rijeke te šest iz Karlobaga. Veći udio vojnika iz Karlovca, odnosno s područja Karlovačkoga generalata također je očekivan uzmemo li u obzir činjenicu da je to specifično ustrojeno vojno područje (Vojna krajina) u kojemu je vojna profesija pokoljenjima temeljni oblik egzistencije muškoga stanovništva. Senjani, također vični vojnome pozivu iz istoga su razloga učestalo pristupali pod mletački stijeg, a tome je zasigurno pripomogla i činjenica da se njihov zavičaj nalazi u susjedstvu mletačkih posjeda. Isti je, geografski razlog (blizina mletačkih stečevina na istočnome Jadranu), vjerojatno bio i uzrokom da su i Riječani nešto učestalije bilježeni u postrojbama *Fanti oltramarini* i *Cavalleria Croati*. Nasuprot tome, Karlobag je bio malen gradić s nevelikim brojem stanovnika te njihov udio u ovim jedinicama već i iz demografskih razloga nije mogao biti osobito zapažen. Svakako da se udio Zagrepčana, kao ni udio vojnika iz drugih sjevernih hrvatskih gradova, nije mogao mjeriti sa Zadranima, Šibenčanima, Splićanima i Bokeljima, kao i žiteljima njihovih susjednih kopnenih područja – glavnome izvorištu za novačenje mletačkih prekomorskih jedinica u ranome novom vijeku. Ipak, Zagrepčani su bili podjednako zastupljeni ili čak i brojniji od vojnika s dalmatinskih otoka (Hvar, Brač, Korčula, Vis), a koji su stoljećima činili sastavni dio mletačkog *Stato da Mar*.⁴ Uzevši prethodno objašnjenje u obzir možemo ovdje zaključiti da je broj Zagrepčana u mletačkim prekomorskim kopnenim snagama vrijedan istraživačke pažnje i znanstvene obrade te ćemo stoga neke značajke njihova djelovanja u rečenim vojnim snagama u nastavku rada podrobnije raščlaniti.⁵

4 O ovoj je problematici napisano nekoliko radova te su oni u postupku objavljivanja. Usporedi: L. Čoralić, Korčulani – časnici i vojnici u mletačkim prekomorskim pješačkim postrojbama (18. stoljeće), *Godišnjak grada Korčule* (Korčula); Ista, Karlovčani u mletačkim prekojadranskim kopnenim postrojbama (18. stoljeće), *Svijetlo: časopis za kulturu, umjetnost i društvena zbivanja* (Karlovac); Ista, Riječani u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama (18. stoljeće), *Rijeka: časopis Povijesnog društva Rijeka* (Rijeka); Ista, Vojnici u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama zavičajem iz Senja, Karlobaga te s područja Like i Krave (18. stoljeće), *Senjski zbornik* (Senj).

5 S obzirom da će u tabelarnom pregledu uz svakog vojnika i njegovu ubilježbu biti navedena točna signatura unutar arhivskoga fonda *Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli* (broj sveznja, odnosno buste) u nastavku rada nećemo tekst opterećivati usputnim bilježenjem signature.

Zagrepčani su u popisima pripadnika pojedinih kopnenih satnija bilježeni jedno-obrazno, na način na koji su upisivani i drugi vojnici. Uz osobno ime, prezime i ime oca, vojnicima je navedeno i njihovo zavičajno podrijetlo (*Zagabria, Zagravia*), rod vojske, imena zapovjednika satnija i pukovnija u kojima su služili, mjesta stacioniranja, odnosno popisivanja jedinica, kao i – iako u malom broju primjera – osobne značajke vojnika (dob, stas, boja kose).

U mletačkim su kopnenim snagama zagrebački vojnici ponajprije zabilježeni u pješastvu (11 od 12 primjera), dočim je samo jedan vojnik zabilježen u postrojbi *Croati a cavallo* (Franjo Anetić). Taj je omjer, uzevši u obzir činjenicu da su konjaničke postrojbe redovito sadržavale manji broj satnija i pukovnija od pješačkih, u primjeru zagrebačkih vojnika sasvim razumljiv.

Svi dokumenti u kojima su zabilježeni zagrebački vojnici potječu iz 18. stoljeća. Pri tome opažamo da su Zagrepčani obično popisivani u skupinama, odnosno da su u pojedine mletačke vojne jedinice (pješačke) pristigli istovremeno u većem broju. Tako su trojica Zagrepčana (Matija Bartulić, Grgo Biškupac i Nikola Grabra / Grabar) popisana 1705. godine u Bresciji u satniji potpukovnika Nikole Viskovića u kojoj se, uz Dalmatince i Bokelje, nalazio i solidan broj vojnika zavičajem iz drugih europskih zemalja – Poljske, Moravske, Češke, Ugarske (Veliki Varadin), Francuske (Gaskonja), kao i iz hrvatskih krajeva koji se nisu nalazili pod mletačkom vlašću (Rijeka, Dubrovnik). Čak se osmorica zagrebačkih vojnika bilježe u pješačkoj satniji kapetana Ivana Antuna Kumbata,⁶ jednog od najistaknutijih i po činu najviše odlikovanih hrvatskih časnika u mletačkoj vojsci u prvoj polovici 18. stoljeća. To su Martin Ceravić, Toma Duković, Andrija Lambel, Nikola Pigerović, Đuro Sembra, Đuro Spile, Gašpar Tramar i Ivan Undić. Popisani su u svibnju i lipnju 1711. godine na otoku Krfu, a potrebno je istaknuti da je riječ o satnijama koje su velikim dijelom popunjavali vojnici zavičajem s nemletačkoga državnog područja. Stoga u njima bilježimo i vojnike iz drugih dijelova sjeverne Hrvatske (Karlovac, Senj), ali i iz Kranjske, Ugarske i Bugarske. Jedini vojnik popisani izvan »zagrebačke« skupine vojnika prethodno je spomenuti konjanik Franjo Anetić. Opažamo, nadalje, kako su gotovo svi dokumenti s početka 18. stoljeća, odnosno iz prvih nekoliko desetljeća. Riječ je o razdoblju tijekom kojega se odvija Drugi morejski rat (1714. – 1718), nakon kojega mletačke vojne postrojbe još neko vrijeme ostaju aktivne i brojčano uglavnom nepromijenjene. Od sredine stoljeća te prema posljednjim desetljećima opstojanja Republike svetoga Marka, mletačka politika neutralnosti i neambicioznosti u smislu stjecanja novih teritorija (odnosno povratka izgubljenih stečevina) rezultirala je održavanjem postojećega stanja (ravnoteže). U konačnici je to značilo smanjivanje aktivnih vojnih jedinica te – možemo pretpostaviti – preferiranje (pri novačenju) žitelja sa svoga (mletačkog) matičnog područja. Nadalje, Zagrepčani su u postrojbama *Fanti oltramarini* i *Cavalleria Croati* redovito zabilježeni kao obični vojnici te prema sadašnjim saznanjima nemamo podatak da su obnašali neki dočasnički ili časnički čin.

6 Iz ovoga je izvora nejasno u sastavu koje su se pukovnije nalazile Kumbatove pješačke satnije.

Vojnici su prilikom obavljanja smotre, odnosno prilikom popisivanja ljudstva svake pojedine satnije, zasebno prilazili i popisivačima kazivali svoje osobne podatke. Ti su podaci bivali ubilježeni, a neujednačenost u pisanju prezimena rezultat je (ne)vičnosti mletačkih službenika slavenskim oblicima prezimena. Kada se, međutim, radi o osobnim značajkama vojnika (dob, stas, boja kose i drugo), popisivači su te podatke bilježili na osnovu vlastite procjene. Otuda i stereotipi, prisutni u popisima za većinu vojnika s istočnog Jadrana. U primjeru zagrebačkih vojnika podaci o njihovoj dobi nisu zabilježeni. Ipak, poznajući cjelovitiji uzorak i primjere koji se odnose na mletačke prekomorske pješake i konjanike, možemo pretpostaviti da su pješaci imali između 20 i 30 godina, dočim su *Croati a cavallo* (ovdje tek jedan zabilježeni primjer) pristupali u službu znatno kasnije te se njihova dob kretala između 30 i 40 godina. U primjeru osobnih (fizičkih) značajki vojnika, za Zagrepčane bilježimo samo jedan konkretan primjer. Riječ je o pješaku Nikoli Pigeroviću, koji je procjenom službenih popisivača opisan kao vojnik niska rasta (*piccolo*) i smeđe kose (*castagno*).

Uz svakoga se vojnika obično navodi i zapovjednik satnije te pukovnija (nazvana prema pukovniku ili bojniku koji njome zapovijeda). Upravo nam pregled zapovjednika ovdje istraživanih zagrebačkih vojnika otkriva širok spektar, cijeli niz imena najistaknutijih onovremenih mletačkih vojnih zapovjednika zavičajem sa istočne obale Jadrana. Neki od njih isprva se spominju kao kapetani satnija, s vremenom bivaju promaknuti u pukovnike, a neki u završnoj etapi bogate vojne karijere postaju i generali. Navođenje njihovih imena svojevrsna je retrospektiva znamenitih hrvatskih časnika koji su pod stijegom Privedre Republike postigli iznimna postignuća. O nekima od njih u historiografiji je već pisano, a mnogi su – nepravedno i nezasluženo – ostali gotovo zaboravljeni u »moru« još uvijek nedovoljno iskorištenog gradiva u mletačkoj pismohrani. S obzirom da su Zagrepčani najčešće djelovali unutar istih satnija i pukovnija, broj ovdje zabilježenih zapovjednika njihovih jedinica je malen. To je, na prvome mjestu Ivan Antun Kumbat (Kombat, Kumbatović) rođen u Dalmaciji (Kaštel-Štafilić) u drugoj polovici 17. stoljeća. Težačkoga je podrijetla, a prvotno je služio na mletačkoj galiji. Godine 1711. zabilježen je kao kapetan mletačke jedinice prekomorskog pješaštva na Krfu. Nakon što se početkom Drugog morejskog rata istaknuo u nizu bitaka, imenovan je (1716) pješačkim pukovnikom, potom brigadirom, a nakon Požarevačkoga mira 1718. – zbog ratnih zasluga – general-bojnikom. Od 1718. do 1744. godine zapovijedao je mletačkom pješačkom pukovnijom na Krfu. Umro je na Krfu 1744. godine, a koncem života nagrađen je i naslovom *conte*. Junaštvo Ivana Antuna Kumbata opjevao je Andrija Kačić Miošić u svome djelu *Razgovor ugodni naroda slovenskoga*.⁷ Pješačkom je pukovnijom početkom 18. stoljeća zapovijedao i Bokelj Nikola

7 Usporedi izdanje objavljeno u Splitu 1983. (pjevanje 105). Podrobnije o Ivanu Antunu Kumbatu vidi: Ante Kuzmanić, Nekoliko ričih na uspomenu Ivana Kumbata, *Zora dalmatinska*, god. 3, br. 45, Zadar, 1846, 359–360; Giuseppe Ferrari Cupilli, *Cenni biografici di alcuni uomini illustri della Dalmazia*, Zara, 1887, 49–52; Ivan Vuletin, Kaštelanac Ivan Kumbat, mletaški gjenral, *Pučki list*, god. 1, br. 8, Split, 1891, 59–60; G. Sabalich, *Huomeni d'arme di Dalmazia*, 42; Hrvoje Morović, Mletački

Visković, prethodno sudionik Morejskoga rata. Kao potpukovnik (*tenente colonnello*) pješačke pukovnije sudjelovao je i u Drugom morejskom ratu 1714. – 1718. godine.⁸ Višestruko spominjani konjanik Franjo Anetić služio je u pukovniji Kotoranina Tripuna Gregorine (Grgurina), odvjetka obitelji istarskoga podrijetla (porečki plemići) koja je sredinom 18. stoljeća bila agregirana i u kotorsko plemićko vijeće. Gregorinina je vojna služba započela još u prvoj polovici 18. stoljeća (kapetan od 1736. godine), a pedesetih godina djeluje kao bojnik u pukovniji Frana Buće. Potpukovnikom je imenovan 1774. godine, a već sljedeće godine bilježimo ga u činu pukovnika hrvatske konjice.⁹ Zapovjednik jedne od Gregorininih konjaničkih satnija, u sklopu koje je izravno zabilježen Franjo Anetić, bio je Mlečanin Angelo (Anzolo) Emo, odvjetak jedne od najuglednijih mletačkih plemićkih obitelji i jedan od rijetkih Talijana (Mlečana) koji su u hrvatskoj konjici obnašali prestižne činove. Pukovnik je od oko 1790. godine do propasti Mletačke Republike.¹⁰

U završnome dijelu ovoga kratkog priloga o udjelu Zagrepčana u mletačkim kopnenim snagama ostaje nam razmotriti mjesta djelovanja (popisivanja) pojedinih satnija. Najviše je Zagrepčana zabilježeno, kako je prethodno rečeno, u satniji kapetana Ivana Antuna Kumbata, a jedinica je u trenutku popisa vojnoga ljudstva (1711. godine) djelovala na otoku Krfu. Brescia – jedno od vodećih mletačkih uporišta na terrafermi – bila je mjesto stacioniranja satnije potpukovnika Nikole Viskovića 1705. godine te su tada ondje zabilježena tri zagrebačka vojnika. Naposljetku, jedini zagrebački konjanik Anetić bio je – gotovo na samome kraju stoljeća (1786. godine) – dio satnije Angela Ema koja je u tome trenutku djelovala u Kotoru – vodećem mletačkom uporištu na južnome dijelu istočnojadranske obale.

Zaključak

Pješačke postrojbe *Fanti oltramarini* i konjaničke jedinice *Croati a cavallo* u ranome su se novovjekovlju ubrajale među vodeće mletačke profesionalne kopnene snage, a njihovo je djelovanje zapaženo u svim onovremenim ratovima u koje je bila uključena Republika svetoga Marka. Novačene ponajprije ljudstvom s mletačkog državnog područja (od istarskoga sjevera do Albanije) ove su postrojbe imale neprijepornu ulogu u očuvanju mletačkih prekojadranskih posjeda. Iako su mletački podanici činili glavninu

general Kaštelanin Ivan Kumbat, *Slobodna Dalmacija*, god. 34, Split, 21. VIII. 1976, 6; Š. Peričić, Neki Dalmatinci – generali stranih vojski, 199–201. Gradivo o djelovanju Ivana Antuna te njegova sina Antuna Kumbata u činu pukovnika vidi u: ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 547-550, 564.

8 Podrobnije vidi: L. Čoralić, *Mletački časnik Nikola Visković*, 365-385. Gradivo o Viskovićevu vojnom djelovanju u činu potpukovnika sačuvano je u ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 715.

9 Gradivo o njegovu vojnom djelovanju u činu pukovnika pohranjeno je u ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 815-820.

10 Gradivo o njegovu vojnom djelovanju u činu pukovnika pohranjeno je u ASV, Inquisitori ... pubblici ruoli, b. 810-814.

vojničkog i časničkog ljudstva, u navedenim postrojbama primjetan je i udio vojnika s Apeninskoga poluotoka (ponajprije iz Veneta), iz zapadnih, srednjoeuropskih i balkanskih država te – naravno – iz hrvatskih krajeva u sastavu Habsburške Monarhije. Takav su primjer vojnici s područja Karlovačkoga generalata i Hrvatskoga primorja.

U ovome je prilogu prikazan udio Zagrepčana u mletačkim kopnenim postrojbama tijekom 18. stoljeća. Ponajprije su to pješaci zabilježeni u prvim desetljećima istoga stoljeća koji su – najčešće u skupinama, odnosno unovačeni istovremeno – djelovali u pješačkim jedinicama. Njihovi su zapovjednici bili ugledni dalmatinski ili bokeljski časnici, a mjesta njihova djelovanja mletačka su uporišta u Grčkoj (Krf), Venetu (Brescia) i Boki (Kotor). Prema postojećim saznanjima, Zagrepčani u mletačkome pješaštvu i konjici nisu obnašali dočasničke i časničke činove te ih isključivo bilježimo kao obične vojnike o čijoj vojničkoj karijeri i sudbini na žalost nemamo dodatnih saznanja. Unatoč tome, držimo da je bilo vrijedno i istraživački opravdano upozoriti na ovu istraživačku temu, velikim dijelom i iz razloga što mletačke veze s područjem sjeverne Hrvatske u historiografiji rijetko zauzimaju zapaženije mjesto. Stoga je ovaj mali prilog posvjedočenje da su one postojale u svim dijelovima današnje Hrvatske te da im je u budućnosti, tragom novih arhivskih otkrića, potrebno pokloniti dodatnu istraživačku pozornost.

SUMMARY

The Denizens of Zagreb in Venetian Transmarine Army Units in the Eighteenth Century

The central theme of the article is directed towards the analysis of the participation of the soldiers from Zagreb in the Venetian transmarine army units (infantry and cavalry) in the eighteenth century. The article is based on the analysis of the source materials kept in the *Archivio di Stato di Venezia*, in the first place the lists of the members of particular army units made as a result of the work of the authorised state magistracy of the *Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli*. In the introductory part of the article, general data on Venetian transmarine army units are given, while the central part is directed towards the analysis of particular cases of participation of the soldiers from Zagreb in the aforementioned Venetian armed forces. Their total number in the course of the eighteenth century has been analysed, as well as the frequency of their mentioning in the sources, general data on the commanders of these units, places of their operation, and point to some physical characteristics of contemporary soldiers. Even though the proportion of the soldiers from Zagreb was relatively low, their participation in the Venetian army testifies to the fact that in the past there existed ramified and until now still not enough studied connections between Croatian areas which were at that time under Venetian rule and those which were part of the Habsburg Monarchy. As an appendix to the article is given a complete list of hitherto found soldiers from Zagreb, who served in Venetian infantry and cavalry.

Keywords: Zagreb, Republic of Venice, Venetian army, military history, the eighteenth century history

PRILOG: Popis Zagrepečana zabilježениh u mletačkim pješćčkim i konjaničkim postrojbama*

upis	osoba	prezime i ime	ime oca	mjesto	rod vojske	stas	boja kose	satnija (zapo- vjednik)	pukovnija (za- povjednik)	mjesto i datum popisa	busta
1	Anetić, Franjo		Krstitelj	Zagreb	konjanik			bojnik Angelo Emo	pukovnik Tripun Gregorina	Kotor, 25.6.1786.	b. 817
2	Bartulić, Matija		Martin	Zagreb	pješć			potpukovnik Nikola Visković	potpukovnik Nikola Visković	Brescia, 30.6.1705.	b. 715
3	Biškupac, Grgo		Andrija	Zagreb	pješć			potpukovnik Nikola Visković	potpukovnik Nikola Visković	Brescia, 30.6.1705.	b. 715
4	Ceravić, Martin			Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 31.5.1711.	b. 546
5	Duković, Toma		Juraj	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 31.5.1711.	b. 546
6	Grabar / Grabar, Nikola		Stjepan	Zagreb	pješć			potpukovnik Nikola Visković	potpukovnik Nikola Visković	Brescia, 30.6.1705.	b. 715
7	Lambel, Andrija		Mihovil	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 5.6.1711.	b. 546
8	Pigerović, Nikola		Iljija	Zagreb	pješć	nizak	smeđokos	kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 5.6.1711.	b. 546
9	Sembra, Đuro		Matija	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 5.6.1711.	b. 546
10	Spile, Đuro		Janko	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 31.5.1711.	b. 546
11	Tramar, Gašpar		Josip	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 31.5.1711.	b. 546
12	Undić, Ivan		Nikola	Zagreb	pješć			kapetan Ivan Antun Kumbat	?	Krf, 5.6.1711.	b. 546

* Vojnici se navode abecednim slijedom, a uz osnovne podatke (prezime, ime, ime oca, zavičajno podrijetlo), navode se (ukoliko su zabilježene) njihove osobne karakteristrike, satnije (*compagnia*) i pukovnije (*reggimento*) unutar kojih su djelovali, mjesto i datum popisivanja te signatura (broj svežnja, odnosno buste) unutar arhivskoga fonda Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli u Archivio di Stato di Venezia.